

Мұғалімге көп еңбектенуге тура келеді

Рухы өліп қалған біреу болмаса, кім-кімге де өз тілінен қымбат тіл жоқ деп ойлаймын. Қай заманда да ата-бабамыз есті сөзбен ессізді тоқтатқан. Ақын-жырауларымыз сөзден ой-маржанын теріп, артындағы ізбасар ұрпағының санасын байыта білген.

Қазіргі таңда тілімізді шұбарлап, қорлайтын, өз тілі тұрғанда басқа тілде сөйлегенді мақтаныш көретін үлкендер де, жастар да жетіп жатыр. Оған өз басым күнде куә болып жүрмін. Ал, негізінде тіл және тәуелсіздік бір-бірімен мазмұндас ұғымдар.

Тәуелсіздік – ұлттық қасиетті қадірлеуден басталса керек. «Өзінің ұлттық қасиетін, өз тілін, әдебиетін білмеген, қадірлемеген адам толық мәнді интеллигент емес» деген Мұхтар Әуезовтің керемет дана сөзі бар. Жарға соққан толқындай өкпінді, наркескендей өткір тіліміз тұншығып, қадір-қасиетінен айырылуға шақ қалғанда, қазақ тілі «мемлекеттік тіл» деп жарияланды. Алайда, проблема мұнымен шешілген жоқ еді. Бойында рухы жоқ, қорқақ, қара басының қамын ойлайтындар көбейді. Міне, сондықтан өткеннің кейбір іргелі тағлымдарына ден қоюға тура келеді.

Қазіргі таңда қазақ тілінің мемлекеттік мәртебесі үшін күресіп жүрген жандар көп. Мен де елімнің жанды тілінің мұңын Әбілқайырша айтқанда: «Жайықтың табанында бір тамшы су қалмағанынша, қазақтың тамырында бір тамшы қан қалмағанынша» жырлап өтемін.

«Туған тілім тірлігімнің айғағы, Тілім барда айтылар сыр ойдағы. Өссе тілім, мән де бірге өсемін, Өшсе тілім, мән де бірге өшемін» деп ақын Ө.Тәжібаев жырлағандай, тілі сақталған ұлт – мемлекет ретінде сақталған ел. Тілі жоғалған ел – ұлт ретінде жоғалған ел. Себебі, ұлттың болмысын, ұлылығын, кісілік келбетін, биік парасатын танытуда тілден артық құдірет жоқ. ҚР «Тіл туралы» Заңында «Ұлттың болашағы – тілдің дамуына, оның қоғамдық қызметінің кеңеюіне тығыз байланысты» деп анық айтылған. Қазіргі кезде тіліміздің қоғамдық қызметі қаншалықты ауқымды? Бұл жағдай ұлтымызды қаншалықты алаңдатады? Біз өркениетті, дамыған 30 елдің қатарына еруге жанталасып жатырмыз, алайда, мемлекеттік тілінің қолданылу аясы шектеулі елдің мәртебесі қандай болмақ? Осы жайында ойландық па?

Әрбір елдің қуатты күші, байлық, бақыты экономикалық даму деңгейімен ғана емес, сонымен бірге мәдени, рухани өрісімен де айқындалады. Ал, мәдени өре, рухани талғам деген халықтың ақыл-ойының көрінісі – тілге тәуелді екені белгілі. Себебі, тіл – тарихымыз, тіл – мәдениетіміз, тіл – әдебиетіміз. Қырғыз халқының ұлы жазушысы Ш.Айтматовтың «Халықтың мәңгі ғұмыры – оның тілінде. Әрбір тіл өз халқы үшін – ұлы» деген сөздерінен біз тіл мәселесі қай заманда да келеді мәселе болғандығын, елі де бола беретінін түсінгендейміз.

Мемлекеттік ұлттық саясат қазақ тілін дамытуға, оның жүзден астам этносты біріктіріп, ұйыстырушы рөлін күшейтуге бағытталған. Сол бағытта жоспарлы жұмыстар да өткізілуде. Дегенмен, тілді үйренуде өзге ұлт өкілдерінің жайбарақаттылығы, немқұрайдылығы да байқалмай қалмайды. Оған негіз де жоқ емес. Басты себеп – өзіміз. Қазақтың өзі қазақ тілінде сөйлеуге арланса, оны жетімсіретсе, тілін білмегеніне намыстанбаса, өзгелерден не сұраймыз, не талап етеміз?

«Еліміздің болашағы – жастарда» дейміз. Ендеше, қазіргі жастарымыздың бойына тілге деген құрметті қалай сіңіруге болады?! Менің ұстаз ретінде айтарым, мұндағы үлкен жауапкершілік ата-аналардың мойнына түседі, олардың ұлтжандылығына, намысшылдығына тікелей байланысты. Ана тілін сүйетін, бағалайтын ата-ана ұлтжанды,

тілін құрметтейтін ұрпақ тәрбиелейді. Өрине, мектепке артылатын міндетті жоққа шығарып тұрғаным жоқ.

Алайда, «тәрбие – тал бесіктен» демекші, тәрбие негізі отбасынан, кейін балалар бақшасы мен мектептердегі терең тәлімнен қаланады. Нақтырақ айтсақ, баланың тілі өзінің ана тілімен шығуы керек. Ол үшін ата-анасы қазақша сөйлеп, тіліне деген құрметін баласына нақты іспен көрсеткені жөн. Бірақ, бала тілін әрі қарай дамыту үшін баратын балабақшасы да таза қазақ тілінде болуы шарт. Осындай тізбектің жалғасы мектепке барғанша үзілмегені дұрыс. Басты факторлардың бірі – араласатын достары да өзі сияқты тілді құрметтейтін, қазақша сөйлейтін орта болуы керек. Ең маңыздысы, осы аралықта баланың бойында ана тіліне, туған жеріне, салт-дәстүріне, тарихына деген мақтаныш сезімін ояту. Мұндай бала қай жерде жүрсе де, кімдердің ортасында болса да, өз тілін сақтай ұмытпайды. Олай болса – шетте жүрген қандастарымыз бауырларымыз.

Бүгінгі білім беру саласында жүргізіліп жатқан реформаның басты мақсаты – ой-өрісі жаңашыл, шығармашылық деңгейде қызмет атқара алатын, дүниетанымы жоғары, жан-жақты қалыптасқан жеке тұлға даярлау. Ана тілін құрметтеуге, тіл тазалығы үшін күресуге, ұтымды да ұтқыр сөйлей білуге, сөз мәдениетіне тәрбиелеуге тек тіл мамандары ғана жауапты деп санамай, әрі ұстаз мұғалім ретінде ғана емес, тәрбиеші ретінде де оқушының сөз өдебіне зер салып, бұрысын түзеп, тілдің шұбарлануына жол бермеуі тиіс.

Қазақ тілі әдебиеті пәні маманы ретінде өз тәжірибемде оқушылардың ана тіліне деген қызығушылығын қалыптастыру мақсатында көркем шығарманы, халықтың асыл сөздерін оқып, зерделеріне тоқи білуін үнемі басты назарда ұстаймын. Өрине, бүгінгідей тасқындалған ақпарат заманында мұғалімге көп еңбектенуге тура келеді. Сабақтағы шығармашылық тапсырмалар, ауызша, жазбаша тіл ұстарту, тақырыптан соң ой толғау, эссе жазуды ұсыну, бір-екі шумақ өлеңдер құрастыру, мінездемө, портреттер жасату – өзім сабақ беретін сынып оқушыларының дағдылы іс-әрекетіне айналған. Қоғам қай кезде де дарынды, қабілетті адамдарға зәру. Тәуелсіз елдің ертеңгі ұрпағы өз тілінің жанашыры ғана емес, кез келген ортада, ғылымның қай саласын меңгерсе де ең алдымен өз ана тілінде ойлап, өз ана тілінде сөйлей алатын, өзгелермен пікір таластыра алатын, өзіндік «мені» бар тұлға болуы керек. Олай болса, біздің алдымызда егемен елдің жан-жақты біліммен, тәрбиемен қаруланған, саналы, көкірегі ояу, көзі ашық, халқының бай ауыз әдебиетінен молынан сусындаған, сайып келгенде, намысын қорғай алатын, ана тілін құрметтейтін ұрпақ тәрбиелеу міндеті тұр.

Қазіргі таңда біздің оқу орнымыз апта сайын М.Әуезов атындағы Оңтүстік Қазақстан университеті колледжінің әкімшілігімен бірлесіп, барлық мамандықтарға арналған «Тәуелсіздік – ұлттық тілімізді қадірлеуден басталады» деген тақырыпта тәрбиелік іс-шаралар өткізіп тұрады. Осы себепті тілімізді сақтап қана қалмай, тарихымыз бен ұлттық құндылықтарымызды да құрметтеуді естен шығармауға тиіспіз. Ойымды Қадыр Мырза Әлінің «Ана тілің – арың бұл, Ұятың боп тұр бетте, Өзге тілдің бәрін біл, Өз тіліңді құрметте!» деген жыр жолдарымен аяқтағым келеді.

**Айнұр ДОСМҰХАМБЕТОВА,
Оқу колледжінің оқытушысы.**